

1. melléklet: Javasolt szójegyzék

Interkulturális
tanulás
T-Kit

Figyelem! Az interkulturális tanulás terminológiájának meghatározása nem mindig kellemes feladat. Ennek két alapvető oka van. Először is, annak ellenére, hogy a kultúráról már régóta sok mindent olvashatunk, még mindig nincsen egyetértés a megközelítések és a meghatározások között, hiszen sok szakkifejezés (különösen az interkulturális tanulásban) nyitott a különféle hatásokra és érzékeny a visszaélésekre is. Másodszor, ha a meghatározásokat csak egyetlen szerzőtől vesszük át, és azt feltételezzük, hogy ez eleendő, az kiábrándító és káros lehet - amelynek egyszerű oka van. A szakértők különböző kiindulási pontokra alapozzák a szemléletüket. Ebben a T-kitben például gyakran utalunk a fiatalokra, máshol az üzletemberekre, akik más kultúrákban szeretnének vállalkozni, míg az antropológusok egy újabb kiindulási pontot vetnek fel. Gyakran használt szakkifejezések olvasásakor fontos, hogy jobban utánanézzünk a témának, és a szakkifejezéseket a saját értelmezésük szerint, azokra az összefüggésekre tekintettel határozzuk meg, amelyekben alkalmazni kívánjuk. Az itt található definíciókat csak egy kiindulási pontból (a kisebbségi ifjúsági munka szemszögéből) és egyetlen személy saját értelmezése szerint állítottuk össze. Ezeket a definíciókat más könyvekben lévőekkel is összehasonlíthatjuk, és megvizsgálhatjuk a különbségeket. Egy másik fontos pont, amit itt kell megemlítenünk az, hogy itt nem található meg minden interkulturális tanulóval kapcsolatos szakkifejezés. Az itt meghatározott kifejezéseket azonban gondosan válogattuk, hogy további kutatásra és a kapcsolódó szakkifejezések keresésére bátorítsunk. Ebben a mellékletben például csak a kisebbség fogalmát definiáltuk, a többségét nem, de kutatásaink során megtudhatjuk, miért létezik ez a terminus, és többet is megtudhatunk a többség és kisebbség viszonyairól.

Interkulturális tanulás: Annak elsajátítása, hogy hogyan észleljük azokat, akik nagyban különböznek tőlünk. Magunkról szól. A barátainkról és arról, hogyan munkálkodunk egy igazságos közösség felépítésén. Arról, hogyan kapcsolódhatnak kölcsönösen össze a közösségek az egyenlőség és a szolidaritás, valamint a mindenki számára biztosított lehetőségek alapján. A kultúrák közötti tisztelet ápolásáról és a méltóság támogatásáról szól, különösen ott, ahol vannak, akik kisebbségekben, míg mások többségekben élnek.

Kultúra: A kultúra az élet és a cselekvés. A kultúra az elme folyamatos, a születéssel kezdődő programozása. Ide tartoznak a normák, az értékek, a szokások és a nyelv. Folytonosan formálódik, és gazdagabbá válik, ahogy a fiatal egyre jobban megismeri a környezetét.

Identitás: Az identitás pszichológiai folyamat. Az identitás az egyénről szól, arról hogyan észleli önmagát a környezetével összefüggésben. Azt fejezi ki, hogyan észleli magát az egyén mint személy másokkal, azaz például a családdal és a csoporttal összefüggésben, amellyel társadalmi rendszert alkot. A kisebbségek esetén az identitás érzékenyen reagál arra, hogy a többség hogyan észleli őket. Az identitás működő dolog, így biztosítja a folyamatosságot, ezért fejlődik.

Kisebbség: emberek egy csoportja, akik a társadalom többi részétől különböző, egyedi identitással és kultúrával rendelkeznek, ezért társadalmilag és jogi értelemben háttérbe szorulnak a többséggel szemben. Erre példák a bevándorlók, az etnikai és nemzeti kisebbségek, a más szexuális beállítottságúak, a fogyatékosokkal rendelkezők. Interkulturális megközelítésből a kisebbségek képviselői azok, akik kevésbé észrevehetőek egy társadalomban és kevesebb lehetőséggel rendelkeznek.

Etnocentrizmus: Az etnocentrizmus az, amikor az egyén saját kultúráját magasabb rendűnek tartja, más kultúrákat viszont lealacsonyít. A kisebbség-többség viszonyában ez igen gyakori, a kisebbségi fiatalok esetében ebben gyökerezhetnek a személyközi ellentétek.

Hatalom: Egy csoport képessége arra, hogy a mások feletti ellenőrzéssel vagy mások korlátozásával meghatározza, hogy más csoportok aktív résztvevői lehetnek-e vagy sem annak a társadalomnak, amelyben élnek. A kisebbségi fiatalok számára ez gyakran azt jelenti, hogy a társadalomban a peremre szorulnak, amely a hatalomtól való teljes megfosztáshoz vezet.

Kategorizálás: A más kultúrákról szerzett tapasztalatok általánosítása. Ez teszi lehetővé számunkra az emberek beskatulyázását. A többségnek ez segít a körülötte lévő világ kezelésében, míg a kisebbségekben ez félelmet és bizalmatlanságot kelt.

Sztereotipizálás: A sztereotipizálás a beskatulyázás véglete. A sztereotípiák azok a másokról hozott ítéleteink, amelyek nem megalapozottak vagy nem megfelelő érvelésen alapulnak.

Előítélet: Az előítélet a másokról szóló hiányos tényeken alapul. Gyakran hajlamosak vagyunk előre megítélni másokat egyszerűen azért, mert nem ismerjük őket, vagy mert nem is teszünk erőfeszítéseket arra, hogy megismerjük őket. Az előítélet a másokkal megosztott tapasztalatokon vagy azon alapul, amit napjaink újságaiban olvassunk.

Tolerancia: A tolerancia tisztelet, globális értelemben a sokféleség megbecsülése és elfogadása. A tolerancia az, hogy más kultúrákat nem megítélve, hanem a nyitottság szellemében fogadjuk el, így élünk és cselekszünk. Az interkulturális tanulás szempontjából a tolerancia különbözik a szó hagyományos jelentésétől. Toleránsnak lenni nem azt jelenti, hogy az egyén interkulturálisan toleráns. Itt az emberi jogok és a mások szabadságának támogatásáról és gyakorlásáról beszélünk.

Intolerancia: Az intolerancia a különbözőség tiszteletének hiánya. Ebbe a különbözőségbe beletartoznak mások szokásai és meggyőződései is. Ahol az intolerancia szintje magas, ott a kisebbségi kultúrák tagjait pusztán vallási meggyőződései, szexualitásuk, etnikumuk vagy szubkultúráik címén nem kezelik egyenlően a többségi kultúra tagjaival. Ez a rasszizmus, idegengyűlölet, intolerancia és diszkrimináció alappillére.

Multikulturális társadalom: Olyan társadalom, ahol különböző kultúrák, nemzeti és egyéb csoportok együtt élnek, de nincsenek egymással alkotó jellegű és valóságos kapcsolatban. Az ilyen társadalmakban a különbözőséget fenyegetésként élik meg, amely az előítéletek, a rasszizmus és a diszkrimináció egyéb formáinak melegágya.

Interkulturális társadalom: Az olyan társadalom, ahol a különbséget a társadalmi, politikai és gazdasági növekedés pozitív forrásának tekintik. Olyan társadalom, ahol a társadalmi interakció és az értékek, hagyományok és normák cseréjének és kölcsönös tiszteletének szintje magas.

2. melléklet

Interkulturális
tanulás
T-Kit

Az Interkulturális tanulás T-Kit értékelése

Reméljük, hogy az Interkulturális tanulás T-kit első változatát hasznosnak és jól használhatónak találta az olvasó. Ez az első alkalom, hogy a Partnerségi Megállapodás keretein belül ilyen kiadvány készült, ezért örömmel vennénk, ha visszajelzéseket, javaslatokat kapnánk a következő kiadásokhoz. A válaszokat e kiadvány hatásának elemzésére is felhasználjuk majd. Köszönjük a kérdőív kitöltését, a válaszokat odaadó figyelemmel fogjuk olvasni.

Mennyire elégtette ki ez a T-kit egy olyan eszköz iránt való igényt, amely segítségével szembenézhetünk az interkulturális tanulás kihívásaival, miközben azon dolgozunk, hogy teret nyerhessünk az ilyen oktatás számára?

0%-tól 100%-ig

Beosztás ...

(több választ is megjelölhető)

Képző

Helyi

Nemzeti

Nemzetközi szinten

Felhasználásra került-e ez a T-kit képzési tevékenység során?

Igen

Nem

Ha igen ...

Milyen összefüggésben vagy helyzetben? .....

.....

Milyen korcsoporttal/korcsoportokkal? .....

.....

Mely ötletek kerültek felhasználásra vagy átdolgozásra? .....

.....

.....

.....

Mely ötlet a legkevésbé használható? .....

.....

.....

Egy ifjúsági szervezet aktív tagja

Helyi

Nemzeti

Nemzetközi szinten

A vezetőség tagja

Munkatárs

Egyéb (éspedig) .....

A szervezet neve .....

- Egyik sem (éspedig) .....
Vélemény a T-kit felépítéséről .....
.....
.....
Vélemény a T-kit külső megjelenéséről .....
.....
.....
Hogyan került beszerzésre? .....
.....
.....
Javaslatok, tanácsok a következő kiadásokhoz. ....
.....
.....

Név: .....

Beosztás: .....

Szervezet/intézmény (ha van ilyen).....

Cím: .....

Telefonszám: .....

E-mail: .....

Kérdőívek visszaküldése hagyományos levélben vagy e-mailen a következő címre:

Intercultural Learning T-kit
Directorate of Youth & Sport - Council of Europe - F-67075 Strasbourg Cedex
E-mail: info@training-youth.net

3. melléklet

Interkulturális
tanulás
T-Kit

Felhasznált irodalom

- Abdallah-Preteceille, M. (1986)
'Du pluralisme à la pédagogie interculturelle' in ANPASE (Association nationale des personnels de l'action sociale en faveur de l'enfance et de la famille) *Enfances et cultures*. Toulouse: Privat
- Abdallah-Preteceille, M. (1990).
Vers une pédagogie interculturelle. (2nd ed.). Paris: Publications de la Sorbonne
- Bennet, Milton J. (1993)
'Towards ethnorelativism: a developmental model of intercultural sensitivity', in Paige, R. Michael (ed) *Education for the intercultural experience*. Yarmouth, Maine: Intercultural Press
- Boal, Augusto (1985)
Theatre of the oppressed. New York: Theatre Communications Group
- Conseil de l'Europe. Conseil de la coopération culturelle. Division de l'enseignement scolaire. (1989)
Pistes pour activités pédagogiques interculturelles. (Expériences d'éducation interculturelle). Strasbourg: Conseil de l'Europe
- Council of Europe (1999)
Activities and achievements. Strasbourg: Council of Europe
- Demorgon, Jacques and Molz, Markus (1996)
'Bedingungen und Auswirkungen der Analyse von Kultur(en) und interkulturellen Interaktionen', in Thomas, Alexander (ed) *Psychologie interkulturellen Handelns*, Göttingen: Hogrefe, Verlag für Psychologie
- European Youth Centre (1991)
Intercultural learning: basic texts (Training courses resource file, no. 3). Strasbourg: Council of Europe
- Fitzduff, Mari (1988)
Community conflict skills: a handbook for anti-sectarian work in Northern Ireland. Cookstown: Community Conflict Skills Project
- Fowler, Sandra M. and Mumford, Monica G. (eds) (1995)
Intercultural sourcebook: cross-cultural training methods. Yarmouth, Maine: Intercultural Press
- Guedes, M. J. Cascão (1995)
A relação pedagógica na educação intercultural. Lisboa: Universidade Católica Portuguesa.
- Guedes, M. J. Cascão (1999)
A árvore de comunicação : jogos apresentados no workshop 'Intercultura na Escola'. Santa Cruz: Intercultura Portugal
- Guerra, I. C. (1993)
A educação intercultural: contextos e problemáticas. Conferência apresentada na abertura da Formação dos Professores Participantes no Projecto de Educação Intercultural. Lisbon: Entreculturas.
- Hall, Edward T. and Hall, Mildred Reed (1990)
Understanding cultural differences: keys to success in West Germany, France, and the United States. Yarmouth, Maine: Intercultural Press
- Hewstone, Miles and Brown, Rupert (1986)
Contact and conflict in intergroup encounters. Oxford: Basil Blackwell
- Hofstede, Geert (1991)
Cultures and organisations: software of the mind. London: McGraw-Hill
- Kyriacou, Chris (1992)
Essential teaching skills. Hemel Hempstead: Simon & Schuster Education
- Ladmiral, J. and Lipiansky, E. (1989)
La communication interculturelle. Paris: Armand Colin.
- Lampen, John (1995)
Building the peace: good practice in community relations work in Northern Ireland. Belfast: Community Relations Council
- Morrow, Duncan and Wilson, Derick (1996)
Ways out of conflict : resources for community relations work. Ballycastle: Corrymeela Press
- Ohana, Yael (1998)
Participation and citizenship: training for minority youth projects in Europe. Strasbourg: Council of Europe

Ouellet, F. (1991)

L'Éducation interculturelle: essai sur le contenu de la formation des maîtres. Paris: Editions L'Harmattan.

Ross, Marc Howard (1993)

The management of conflict: interpretations and interests in comparative perspective. New Haven: Yale University Press

Shubik, Martin (1975)

The uses and methods of gaming. New York: Elsevier

Internet források

Európa Tanács - <http://www.coe.int>

Európai Unió - <http://www.europa.eu.int>

OSCE - <http://www.osce.org>

4. melléklet

Interkulturális
tanulás
T-Kit

Továbblépés

Egy biztos - az interkulturális tanulással kapcsolatos anyagok mennyisége végtelen! Mostanában kerestünk rá erre a kifejezésre az Interneten, ami 8432 oldalt jelölt ki, a források, pedig egyre bővülnek, ha olyan kifejezések után kutatunk mint például az „anti-rasszizmus”, „interkulturális kommunikáció” vagy „interkulturális oktatás”. Számos továbbképző intézetnek már vagy vannak ezzel a témával kapcsolatos kurzusai vagy e kurzusok szervezés alatt vannak. Folyamatosan jelennek meg kulturális kérdésekkel foglalkozó magazinok is. Alább közreadunk néhány - rövid megjegyzéssel ellátott - szakirodalmi művet és Internet forrást. Ezen kívül további anyagokhoz lehet jutni az Európai Ifjúsági Központ könyvtárában (ahol számos képzési jelentés és egyéb ki nem adott anyagok is elérhetőek) és a T-kit internetes változatában.

Európai Ifjúsági Központ (1995) Education Pack: *ötletek, eszközök, módszerek és gyakorlatok az informális interkulturális oktatáshoz fiatalok és felnőttek számára. Strasbourg: Európa Tanács*

A könyv két nagy részre oszlik. Az első az interkulturális oktatás fő szemléleteivel foglalkozik, a második gyakorlatokat, módszereket és eszközöket javasol. Az anyagok nemcsak tanulási eszközként használhatóak az olvasó számára, hanem a foglalkozások megszervezéséhez is segítséget nyújtanak. A csomag szövege rendkívül interaktív, a párbeszéd lendületessége érdekében számos magyarázatot ad és kérdést vet fel az olvasónak. Angol, francia, német és orosz nyelven olvasható.

Brislin, Richard és Yoshida, Tomoko (1994) *Improving intercultural interactions: modulok interkulturális képzési programokhoz. London: Sage Publications.*

A modulok ebben a kötetben az üzleti, oktatási, társadalmi és egészségügyi élet produktív és hatékony interkulturális interakcióit támogatják. Minden modul hasonló felépítésű, és a kultúrák közötti képzési programokhoz nyújt egy gyűjteményi anyagot. Az egységek tapasztalaton alapuló gyakorlatok, önértékelési eszközök és hagyományos szöveganyagok kombinációi, amelyek az adott modul használatához szükséges nézeteket és kutatási módszereket leírásait, valamint esettanulmányokat és/vagy kritikus eseményeket is tartalmaznak.

Centrum Informatieve Spelen (1998) *Intercultural games, Jeux interculturels, Juegos inter-culturels. Leuven: CIS*

Interkulturális játékokat és azok használatát tartalmazó gyűjtemény, amely egy kötetben közli az angol, a spanyol és a francia nyelvű változatot. A könyv eredetileg hollandul jelent meg a JINT és a NIZW Jeugd voor Europa (az Ifjúság Európáért flamand és holland nemzeti irodái) közötti együttműködési projekt eredményeként - és a szerzők szerint maga a könyv is igazi interkulturális élmény. Nagyon hasznos cseréken és kurzusokon az interkulturális tanulás bemutatásához.

Fennes, Helmut and Hapgood, Karen (1997) *Intercultural learning in the classroom: crossing borders. London: Cassell*

Bár ez a könyv az iskolákon belüli tanulási környezetet vizsgálja, jó rálátást ad az interkulturális forrásokra, és olyan értékes gyakorlatokkal szolgál, amelyek a nem formális oktatásban folytatott munkához is igazíthatók.

Fowler, Sandra M. and Mumford, Monica G. (eds) (1995) *Intercultural sourcebook: cross-cultural training methods. Yarmouth, Maine: Intercultural Press*

Ez a könyv számos, az interkulturális képzésben használatos különböző megközelítést és módszertant mutat be és elemez. A tárgyalt témák között szerepelnek szerepjátékok, a kultúrák kirívó különbségeit érintő, valamint szimulációs játékok, kritikus események, kultúra asszimilátor, és esettanulmányok.

Kohls, Robert L. and Knight, John M. (1994) *Developing intercultural awareness: a cross-cultural training handbook. Yarmouth, Maine: Intercultural Press*

Ez a könyv egy- és kétnapos, az interkulturális tudatosság fejlesztésére irányuló műhelymunkák igen valóság-hű leírását tartalmazza. Elsősorban az egyesült államokbeli közönségnek íródott, de sok gyakorlat mindenfajta környezetben jól használható.

Otten, Hendrik and Treuheit, Werner (eds) (1994) *Interkulturelles Lernen in Theorie und Praxis. Opladen: Leske + Budrich*

Nélkülözhetetlen német nyelvű kézikönyv, amely összefoglalja a legfontosabb szakirodal-

mat és praktikus példákat ad az interkulturális tanulás gyakorlatához. Ahogy a bevezetés is említi, az interkulturális tanulás a bejáratú ajtónál kezdődik, ezért helyi projektekről és nemzetközi ifjúsági tevékenységekről is beszámol.

Paige, R. Michael (ed) (1993) *Education for the intercultural experience. Yarmouth, Maine: Intercultural Press*

A könyv a szakmában jól ismert elméleti és gyakorlati szakemberek által írt cikkek gyűjteménye. Olyan témákat tartalmaz, mint az interkulturális korrekció, a képzés szerepe, identitási kérdések az interkulturális képzésben, a korrekciós stressz kezelése, tréneri képességek, és a kultúrák közötti képzésektől független hatásosság, és nem szándékolt eredmények. Ezek a témák gyakran vetődnek fel az interkulturális tanulási csoportokkal való munka során.

Pike, Graham and Selby, David (1988) *Global teacher, global learner. London: Hodder & Stoughton*

Szakkönyv olyanok számára, akik érdeklődnek a globális oktatás témái iránt. A globalitás koncepcióival és a globális oktatás szükségességének gyakorlati példáival kezdődő kötet egy sor különféle módszer bemutatásával folytatódik, amelyek a képzési program különböző szakaszaiban használhatók fel. Nagyon jó forrás arra, hogy serkentőleg hasson a módszerek keresésére!

Thomas, Alexander (ed.) (1996) *Psychologie interkulturellen Handelns. Göttingen: Hogrefe, Verlag für Psychologie*

Az „Interkulturális viselkedés pszichológiájáról” szóló német nyelvű cikkek gyűjteménye. Ebben a könyvben található Demorgon és Molz írása, amelyet ebben a T-kitben is tárgyaltunk, valamint számos olyan cikk is, amely úgy tekinti a kulturális mintákat, mint más kultúrák megértésének egyik módját. Igen különleges esszéket is tartalmaz például a nyelvi jártasságokról Kínában, vagy a külföldre utazó menedzserek tájékoztató tanfolyamainak pszichológiai aspektusairól. Igazi nyenceknek ajánljuk.

Internet források

Az Európa Tanács Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottsága

<http://www.ecri.coe.int>

Kiadványok és oktatási források az informális interkulturális oktatáshoz, például, az Education Pack és a Domino kézikönyv

Europublic

<http://www.understanding-europe.com>

Az interkulturális kommunikáció és kapcsolatok területén működő szervezet, amelyet azért hoztak létre, hogy tájékoztatást nyújtson az európaiak közötti kulturális különbségekről és arról, hogy ezek a különbségek hogyan hatnak a mindennapi életre mind személyes, mind szakmai szinten.

International Association for Intercultural Education

<http://www.lix.oxbacksskolan.se/~iaie/index.shtml>

The Web of Culture (TWOC)

<http://www.webofculture.com/>

“Azért hoztuk létre, hogy a kultúrák közötti kommunikáció témájában tanítsunk és szórakoztassunk”. Érdemes ellátogatni kulturális könyvesboltjukba és más, kapcsolódó weblapokra!

The Edge: Az interkulturális kapcsolatok internetes magazinja

<http://kumo.swcp.com/biz/theedge/>

Negyedévente megjelenő internetes magazin az interkulturális témáról. Érdemes ellátogatni forrásközpontjukba!